

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

23 februari 2001

VOORSTEL VAN VERKLARING

**tot herziening van artikel 21
van de Grondwet**

(ingediend door de heren Servais
Verherstraeten en Yves Leterme)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

23 février 2001

PROPOSITION DE DÉCLARATION

**de révision de l'article 21
de la Constitution**

(déposée par MM. Servais Verherstraeten
et Yves Leterme)

SAMENVATTING

Luidens de Grondwet moet het burgerlijk huwelijk altijd aan de huwelijksinzegening voorafgaan, behoudens de uitzonderingen door de wet te stellen, indien daartoe redenen zijn. Krachtens het Strafwetboek wordt een bedienaar van een eredienst die een huwelijk inzegt voor de voltrekking van het burgerlijk huwelijk, gestraft met een geldboete en, bij herhaling, mogelijkerwijs met een gevangenisstraf. De regel dat het burgerlijk huwelijk de huwelijksinzegening moet voorafgaan is niet langer relevant en strijdig met de vrijheid van godsdienst en het gelijkheidsbeginsel, aldus de indieners. Zij stellen voor de betrokken grondwetsbepaling voor herziening vatbaar te verklaren, om ze op te heffen. In samenhang hiermee stellen zij eveneens voor de vermelde strafbepaling op te heffen (DOC 50 1116/001).

RÉSUMÉ

La Constitution dispose que le mariage civil devra toujours précéder la bénédiction nuptiale, sauf les exceptions à établir par la loi, s'il y a lieu. En vertu du Code pénal, tout ministre d'un culte qui procédera à la bénédiction nuptiale avant la célébration du mariage civil sera puni d'une amende et éventuellement, en cas de récidive, d'un emprisonnement. Les auteurs estiment que la règle selon laquelle le mariage civil doit précéder la bénédiction nuptiale a perdu sa raison d'être et qu'elle est contraire à la liberté des cultes et au principe d'égalité. Ils proposent de déclarer qu'il y a lieu de soumettre la disposition constitutionnelle concernée à révision en vue de son abrogation et, corrélativement, d'abroger la disposition pénale précitée (DOC 50 1116/001).

AGALEV-ECOLO	:	Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
CVP	:	Christelijke Volkspartij
FN	:	Front National
PRL FDF MCC	:	Parti Réformateur libéral - Front démocratique francophone-Mouvement des Citoyens pour le Changement
PS	:	Parti socialiste
PSC	:	Parti social-chrétien
SP	:	Socialistische Partij
VLAAMS BLOK	:	Vlaams Blok
VLD	:	Vlaamse Liberalen en Democraten
VU&ID	:	Volksunie&ID21

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	
DOC 50 0000/000 :	Parlementair document van de 50e zittingsperiode + nummer en volgnummer	DOC 50 0000/000 :	Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° et du n° consécutif
QRVA :	Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA :	Questions et Réponses écrites
CRIV :	Integraal Verslag (op wit papier, bevat de bijlagen en het Beknopt Verslag, met kruisverwijzingen tussen Integraal en Beknopt Verslag)	CRIV :	Compte Rendu Intégral (sur papier blanc, avec annexes et CRA, avec renvois entre le CRI et le CRA)
CRIV :	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)	CRIV :	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (sur papier vert)
CRABV :	Beknopt Verslag (op blauw papier)	CRABV :	Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)
PLEN :	Plenum (witte kaft)	PLEN :	Séance plénière (couverture blanche)
COM :	Commissievergadering (beige kaft)	COM :	Réunion de commission (couverture beige)

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>
<i>Bestellingen :</i>	<i>Commandes :</i>
<i>Natieplein 2</i>	<i>Place de la Nation 2</i>
<i>1008 Brussel</i>	<i>1008 Bruxelles</i>
<i>Tel. : 02/ 549 81 60</i>	<i>Tél. : 02/ 549 81 60</i>
<i>Fax : 02/549 82 74</i>	<i>Fax : 02/549 82 74</i>
<i>www.deKamer.be</i>	<i>www.laChambre.be</i>
<i>e-mail : alg.zaken@deKamer.be</i>	<i>e-mail : aff.generales@laChambre.be</i>

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Artikel 21, tweede lid, van de Grondwet bepaalt dat behoudens de uitzonderingen door de wet bepaald het burgerlijk huwelijk de huwelijksinzegening vooraf moet gaan. De bedienaar van de eredienst die deze bepaling overtreedt, kan op grond van artikel 267 van het Strafwetboek gestraft worden met een geldboete en bij herhaling met een gevangenisstraf. Hieromtrent is tot op heden geen jurisprudentie bekend.

Deze verplichte anterioriteit van het burgerlijk huwelijk moet tegen de juiste historische achtergrond bekeken worden. Deze regel werd ingevoerd door een wet van 8 april 1802 ter uitvoering van het Concordaat tussen de paus en Napoleon. Vermits de kerk in die tijd de «burgerlijke» stand van de bevolking regelde en de toenmalige wetgever zich geen enkele illusie koesterde dat de bevolking plotseling haar gewoonten zou veranderen, vereiste men dat men eerst zijn huwelijk voor de ambtenaar van de burgerlijke stand zou afsluiten vooraleer men tot de huwelijksinzegening overging. Het burgerlijk huwelijk werd toen door de bevolking als een louter administratieve maatregel beschouwd, terwijl eigenlijk enkel dit soort huwelijk tot burgerrechtelijke gevolgen aanleiding kon geven.

Na bijna twee honderd jaar bestaat deze regel nog altijd, maar heeft hij elke maatschappelijke relevantie verloren. Twee eeuwen geleden was het inderdaad begrijpelijk dat de wetgever verkoos om de bevolking te verplichten om eerst te huwen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, zodat ook direct de nodige formaliteiten vervuld werden en het huwelijk zijn burgerrechtelijke gevolgen zou hebben. Anders zou de bevolking wellicht massaal het burgerlijk huwelijk negeren.

Nu werkt dit voorschrift echter belemmerend en is het zelfs strijdig met artikel 9 (godsdienstvrijheid) van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Wanneer een klacht zou ingediend worden bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dan wordt België hiervoor wellicht veroordeeld. Immers, de verplichte anterioriteit van het burgerlijk huwelijk is heden ten dage niet langer noodzakelijk voor de bescherming van de openbare orde, gezondheid of zedelijkheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 21, tweede lid, van de Grondwet en artikel 267 van het Strafwetboek kunnen ook de toetsing met het gelijkheidsbeginsel moeilijk doorstaan. In onze samen-

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'article 21, alinéa 2, de la Constitution dispose que le mariage civil devra toujours précéder la bénédiction nuptiale, sauf les exceptions à établir par la loi. Le ministre d'un culte qui violera cette disposition pourra, en vertu de l'article 267 du Code pénal, être puni d'une amende et, en cas de récidive, d'un emprisonnement. Il n'y a pas, à ce jour, de jurisprudence connue en la matière.

Cette obligation de célébrer le mariage civil avant de procéder à la bénédiction nuptiale doit être replacée dans son contexte historique. Cette règle a été instaurée par une loi du 8 avril 1802 portant exécution du concordat conclu entre le pape et Napoléon. Étant donné qu'à l'époque, c'était l'Église qui tenait le rôle de l'« état civil » et que le législateur n'imaginait pas que la population allait subitement changer ses habitudes, on obligea les futurs époux à contracter le mariage devant l'officier de l'état civil avant de recevoir la bénédiction nuptiale. Le mariage civil était considéré à l'époque comme une mesure purement administrative alors qu'en fait, il est le seul à avoir des effets en droit civil.

Près de deux cents ans plus tard, cette règle existe toujours mais elle a perdu toute signification sociale. Il y a deux siècles, il était en effet compréhensible que le législateur préférât obliger la population à célébrer d'abord le mariage devant l'officier de l'état civil, de manière que les formalités nécessaires soient accomplies immédiatement et que le mariage puisse produire immédiatement ses effets au regard du droit civil, faute de quoi la grande masse de la population aurait sans doute renoncé au mariage civil.

Aujourd'hui, cette disposition constitue toutefois une entrave et est même contraire à l'article 9 (liberté de religion) de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme. Si une plainte était déposée auprès de la Cour européenne des droits de l'homme, la Belgique serait sans doute condamnée pour violation de cet article. Cette priorité du mariage civil n'est en effet plus nécessaire aujourd'hui à la sauvegarde de l'ordre, de la santé ou de la morale publics ni à la sauvegarde des droits et libertés d'autrui.

L'article 21, alinéa 2, de la Constitution et l'article 267 du Code pénal ne sont en outre guère compatibles avec le principe d'égalité. Aujourd'hui, presque toutes les for-

leving zijn zowat alle samenlevingsvormen maatschappelijk aanvaard. Recentelijk nog werd er voor samenwonenden een nieuwe wettelijke regeling van kracht. Twee mensen die feitelijk samenwonen maar toch een kerkelijk huwelijk willen aangaan, kunnen vanuit juridisch oogpunt op een gelijk niveau geplaatst worden met samenwonenden, die gewoon feitelijk samenwonen zonder meer of die een samenlevingsovereenkomst hebben gesloten.

Vanuit rechtsvergelijkend perspectief stelt men trouwens vast dat enkel Frankrijk en Nederland een analoge anterioriteitsregeling kennen waaraan strafsancities zijn gekoppeld. Deze sancties zijn er niet in Duitsland.

In Noorwegen, Zweden, Denemarken, Griekenland, Italië, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk daarentegen kunnen de burgers kiezen tussen een burgerlijk en een kerkelijk huwelijk.

Deze problematiek leeft voornamelijk bij oudere mensen die omwille van hun geloofsovertuiging met een gewetensprobleem zitten. Ze hebben bezwaren tegen de wettelijke gevolgen van een burgerlijk huwelijk, maar kunnen vanuit morele overwegingen met een feitelijke samenwoning geen genoegen nemen. Vaak hebben ook hun kinderen niet graag dat hun ouders hertrouwen omwille van de juridische implicaties ervan. Velen laten dan uiteindelijk ergens in een gesloten kring hun huwelijk toch door een priester inzegenen. Die priester kan dan wel wegens het overtreden van de strafwet met een geldsom beboet worden en bij recidive met een gevangenisstraf gestraft worden. Dit gebeurde zoals gezegd nooit. Dergelijke bepalingen met een louter symbolische waarde zou men dan ook beter uit het Strafwetboek schrappen.

De grondigste aanpak bestaat er echter in om het anterioriteitsbeginsel uit de Grondwet te lichten.

Servais VERHERSTRAETEN (CVP)
Yves LETERME (CVP)

mes de vie commune sont acceptées par la société. Un nouveau régime légal est encore entré en vigueur récemment pour les cohabitants. Or, deux personnes qui cohabitent effectivement, mais souhaitent malgré tout contracter un mariage religieux peuvent être mises sur le même pied, du point de vue juridique, que des cohabitants qui se contentent de partager effectivement la même habitation ou qui ont conclu un contrat de vie commune.

Sur le plan du droit comparé, force est d'ailleurs de constater que seuls la France et les Pays-Bas appliquent une règle de priorité analogue, assortie de sanctions pénales. De telles sanctions n'existent pas en Allemagne.

Par contre, en Norvège, en Suède, au Danemark, en Grèce, en Italie, en Espagne, en Irlande et au Royaume-Uni, les citoyens peuvent choisir entre le mariage civil et le mariage religieux.

Cette problématique se rencontre surtout chez les personnes plus âgées qui ont maille à partir avec leur conscience en raison de leurs convictions religieuses. D'une part, elles ne peuvent s'accommoder des conséquences légales d'un mariage civil, mais d'autre part, elles ne peuvent pas non plus se satisfaire d'une cohabitation de fait en raison de considérations morales. Bien souvent également, les enfants ne voient pas d'un bon œil que leurs parents se remarient, à cause des implications juridiques que cela entraîne. Nombreux sont dès lors ceux qui, finalement, se résolvent à faire bénir leur union par un prêtre dans la plus stricte intimité. Ce prêtre est alors passible d'une amende pour violation du Code pénal, et même d'une peine de prison en cas de récidive. Comme nous l'avons indiqué, de telles sanctions n'ont jamais été appliquées. Il serait dès lors préférable de supprimer du Code pénal ce genre de disposition dont la valeur est purement symbolique.

La solution la plus radicale consiste toutefois à supprimer le principe d'antériorité établi par la Constitution.

VOORSTEL VAN VERKLARING

De kamers verklaren dat er reden bestaat tot herziening van artikel 21 van de Grondwet, om het tweede lid van dit artikel op te heffen.

25 januari 2001

Servais VERHERSTRAETEN (CVP)
Yves LETERME (CVP)
Stefaan DE CLERCK (CVP)
Dirk PIETERS (CVP)
Jo VANDEURZEN (CVP)

PROPOSITION DE DÉCLARATION

Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à révision de l'article 21 de la Constitution, en vue d'abroger son alinéa 2.

25 janvier 2001